

KÖZGAZDASÁG ÉS PÉNZÜGY

IX. évfolyam

3. szám

1933. március

A társadalombiztosítási bíráskodás 1930—1932. évi joganyaga.

Összeállította: *Dr. Iványi Lajos.*

Több oldalról méltó panaszként hangoztatják, hogy a társadalombiztosítási jog irodalmi művelése hazánkban mennyire elhanyagolt. Ennek a hiánynak felismerése egyben elismerése annak, hogy a társadalombiztosítás joga szociálpolitikai tekintetéből mily nagy jelentőségű. Hazánkban több — e cikk keretébe nem tartozó — okból a társadalombiztosítás jogával tényleg s majdnem kizárólag csak a társadalombiztosítási bíróságok (végső fokon 1932. máj. 14-ig az akkor megszűnt m. kir. Munkásbiztosítási Felsőbíróság, továbbra pedig a Bpesti kir. Itéltábla társadalombiztosítási szaktanácsai) foglalkoznak, a mai helyzetben tehát már az is a jogász és a jogkereső közönség érdekét szolgálja, ha a gyér kommentáló irodalom mellett az említett bírósági gyakorlat áttekinthető gyűjteményével világítunk reá a társadalombiztosítási jog alaptörvényeire.¹⁾

A vizsgázott mezőgazdasági gépészekre vonatkozóan állandósult az a felfogás, hogy ezek az O. T. I.-nél *baleset esetére* csak akkor biztosításra kötelezettek, ha csak idény-munkára, s nem állandóan vannak alkalmazva.

A házfelügyelők és segédházfelügyelők nem *biztosításra kötelezettek* (II. 1628/1930.) akkor sem, ha a központi fűtés és lift kezelésével is foglalkoznak (XVII. 17/1931.). — A bejáró takarítónőkre mint háztartási alkalmazottakra több határozat (III. 2751/1929., I. 2509/1931.) kimondotta, hogy biztosításra csak akkor kötelezettek, ha állandóság jellegével és a napnak a háztartási munkálatokra nyitva álló délelőtti és déli óráiban jelentős elfoglaltsággal vannak alkalmazásban. Bizonytalan időre és napibérrel alkalmazott (II. 2280/1929.), valamint a rendes háztart. alkalmazott szabadságolása idejére ideiglenesen felvett (XVII. 1452/1930.) személy nem biztosításra kötelezett. — Az egy-

¹⁾ Az alábbiakban az I—IV. sorszámú határozatokat a m. kir. Munkásbirt. Felsőbíróság, a XVI.—XX. sorszámúakat a Bpesti kir. Itéltábla hozta.

házak szertartásainál és irodáiban alkalmazottakra nem tartoznak biztosítás kötelezettsége alá (II. 1936/1928. és I. 2096/1929.). — Az egyidejűleg több helyen alkalmazott ügynök biztosítási kötelezettsége ott, ahol főfoglalkozásban van, áll fent (XVII. 1804/1930.). — Az állami nyugellátásban részesülők nyugellátásukra tekintet nélkül öregségi biztosítás alá tartoznak, ha az 1927: 21. t.-c. 1. §. alá tartozó foglalkozásban nyernek alkalmaztatást (I. 277/1930., III. 2147/1929.).

A *tagság időhatára* tekintetében a II. 1590/1929. sz. ítélet kimondotta, hogy a felmondással elbocsájtott alkalmazott biztosítási kötelezettsége a felmondási idő leteltéig akkor is fennáll, ha a munkaadó tőle a felmondási időben a szolgálat teljesítését nem is kívánja.

A *biztosítási bérhatár és napibérosztály* szempontjából a visszamenő hatályú fizetésemelésnek csak a magasabb fizetés folyósításától van hatálya (I. 1433/1929., II. 567/1930.). Ügynök biztosítási kötelezettsége a biztosítási bérhatártól független (XVII. 1075/1930.). — Az útiállomány abban a részében sem számítható be a javadalmazásba, amely részben a megtakarítás feltételezhető (XVII. 725/1931.). — A munkaadó tilalma és a szolgálat érdekeivel ellentétesen elfogadott borraival a javadalmazásba be nem számítható (II. 1502/1929.).

A *fizetési meghagyás* elleni felszólamlás elmulasztása esetében a beszédett vagy befizetett biztosítási járulék csak akkor követelhető vissza (II. 750/1931.), ha a fizetés tévedésből, vagy a behajtás jogellenesen történt. A felszólamlás elkésettsége azonban a késedelmet követő 15 napon belül igazolható (I. 2052/1929., XVII./3/1931., XIX. 1104/1930.). Ellenkező határozatok szerint azonban a felszólamlás késedelme csak a meghagyás végrehajtását eredményezi (II. 1305/1929., XX. 2199/1930., XIX. 3542/1930.). A pénztári határozatok kézbesítése tekintetében a 4600/1920. B. M. rendelet irányadó (XVII. 3/1931.).

A *biztosítási járulék* munkából kilépés késedelmes kijelentése esetében addig fizetendő, míg az Intézet a kilépés tényét megállapíthatja (I. 926/1929.), — ez az időpont az öregségi biztosításra is kötelezett ipari alkalmazottak tekintetében — de nem a háztartási alkalmazottaknál is — legkorábban akkor áll be, amikor az illető alkalmazottat újabb munkahelyéről bejelentik (XVII. 39/1931.). Ha úgy a be-, mint a kijelentés elkésve, de egyidejűleg teljesítetik (XVII. 2369/1930., II. 597/1930.), a járulék csak a tényleges munkaviszony idejére jár. Az internátusi (I. 743/1929.), és garzon bérházi (XX. 2220/1930.) takarítónök, és azon a házi cselédek után, akik a munkaadó ipari vagy kereskedelmi

üzemében is foglalkoztatva vannak (XVII. 1615/1931.) ipari és nem háztartási járulék fizetendő, — a piarista rendház cselédei azonban háztartási alkalmazottaknak minősülnek (XIX. 2441/1930.). A bejelentést elkészve vagy hiányosan teljesítő munkaadó a pénztár utólagos járulékkirovásával szemben nem védekezhet azzal, hogy a járulék felét már nincs módja a bérből levonni (XVI. 1761/1930., XVII. 1665/1930.). A munkavállaló a béréből jogellenesen levont s az Intézetnél befizetett járulékot nem az Intézettől, hanem csak munkaadójától követelheti vissza (XVII. 1589/1930.).

Az 1927: 21. t.-c. 26. §-a szerinti *üzemazonosságot* s ez alapon a *szavatosságot* kizárja az az eset, ha a vendéglő korábban nyilvános rendeltetésű volt, az utód birtokában pedig csak egy kör (kaszinó) céljait szolgálja (I. 2504/1929.), ha a régi üzem kávéház volt, az új tulajdonos pedig vendéglői ipart folytat (I. 145/1929.), — ha az előd nagybani árusítással foglalkozott, az utód pedig kicsinyben árusít (I. 1856/1928.), — ha az üzletkörnek csak egyik ága vétetett át (III. 2209/1929.), — ha az új üzem a korábbit látogatni szokottnál alacsonyabb társadalmi osztályba tartozó vásárlók igénye kielégítésére rendezkedett be (II. 82/1930.), — megállapított ellenben az üzemazonosság oly esetben, amikor az utód az előd üzemét kiterjesztve, nagyobb árnyokban folytatta (III. 2124/1929.), — ha a vendéglő korábbi tulajdonosa jelentős távolságban új vendéglőt nyitott, az elhagyott helyiséget pedig az utód ugyancsak vendéglőnek rendezte be (II. 1117/1929.), — ha az utód az elődtől csak bérbé vette az üzemet (II. 1322/1929.). A vásárcsarnoki fülke bérlője is üzemutódja az előző bérlőnek, ha az üzemág nem változott (III. 565/1930.). Az üzem helyiségnek az előd által elhagyása és az utód által elfoglalása közben eltelt hosszabb üzemszünet az eset körülményei szerint zárja ki az üzemazonosságot (II. 71/1929., II. 1881/1929., I. 1151/1929., XVI. 1881/1931.), — a helyiség tatarozásával vagy modernizálásával eltelt időnek azonban, valamint ha a szünet nem eredményezhette a régi vevőkör elszokását, üzemazonosságot szüntető hatása nincs (XVIII. 1467/1930., XVII. 2304/1929., I. 1151/1929.). A feleség szavatos azért a járuléktartozásért is, amely a férj közkereseti társasági tagsága idejéből származik (I. 2609/1929., XVII. 1466/1930.).

Az Intézet által késedelmesen folyósított készpénzbeli segélyek után *kamat* nem jár (I. 1777/1929., I. 585/1930.), — de az ítéletben megszabott teljesítési határidő leteltétől a vht. 43. §-a alapján kérelemre 5% kamat erejéig a végrehajtás elrendelhető (II. 3611/1930., XVII. 804/1932.).

A *balesetbiztosítási járulék* kirovása tekintetében — ha a munkaadó a kifizetett munkabérekre vonatkozó kimuta-

tást be nem adja — kellő gondossággal csak akkor jár el, ha a beszámítható javadalmazást a nyilvántartásaiból ismert munkáslétszám és az illető alkalmazottak átlagos napi keresménye alapján állapítja meg (II. 2316/1928., I. 512/1929., I. 1020/1930.).

A *baleset üzemi jellege* megállapítást nyert oly esetben, mikor a tanonc a tanonciskolai oktatás közben (I. 2089/1928., II. 1932/1929.), — a gyári munkás a végzett munkára menése közben munkástársaival tetteges verekedés folytán (III. 2007/1929.), — egyik fuvaroskocsis más idegen fuvarosnak sürgős szükségből előfogadás közben (I. 1581/1930.) sérült meg. A baleset nem bír azonban üzemi jelleggel akkor, ha az a munkahelyen alvás közben állott elő, de az ott alvást sem a munka, sem a munkaadó érdeke nem indokolta (II. 313/1929.), — ha a biztosított a pénztári orvoshoz menetel közben sérült meg (XVII. 1817/1931.), — ha a munkahelyéhez közel lakó biztosított a munkaidő leletével nem egyenesen haza, hanem előbb egy korcsmába ment s ott vagy azután szenvedett balesetet (XIX. 1787/1930.). Elenben üzemnek minősítettett a színházi diszletező balesete, aki munka után egy éjjeli vendéglőbe ment vacsorázni (II. 3464/1930.). A léghuzat, szél, fagy, meleg, erős fény, fertőzés és más nem mechanikai behatás által közvetlenül előidézett fogyatékoság — ha az foglalkozási betegségnek az 1927: 21. t.-c. 70. §-a alapján nem minősíthető — baleseti kártalanításra jogot nem ad (XVII. 319/1931., I. 944/1930., I. 171/1929.).

A *kártalanítási igény elévülésének* folyását a balesetnek a munkaadó részéről be nem jelentése nem szünetelteti (III. 1320/1930., XVII. 284/1931.), de a balesetnek a kezelőorvosnál bejelentése sem szünetelteti (II. 1206/1929., III. 316/1931., XVII. 284/1931.), — de ha a bejelentett baleset a bejelentésből kitűnőleg nyilván 10%-os keresőképességszökkenést meghaladó következménnyel fog járni, az igény elévülése annak bejelentése hiányában sem következik be (III. 2706/1929., XVIII. 120/1931.). Egyébként az elévülés — ha a baleset bejelentetett vagy a balesetről az Intézet tudomást szerezhette — igénybejelentés hiányában is csak addig szünetel, amíg a sérült abban az alapos feltevésben lehetett, hogy kártalanítási igénye elintézés alatt áll (III. 2649/1929., I. 727/1930., I. 153/1931.). Az igény elévülése akkor is a balesettől számított 1 éven belül következik be, ha a kártalanításra jogosultnak biztosítási kötelezettsége nem is az Intézetnél, hanem munkaadójánál áll fent (I. 1948/1929., I. 149/1929.).

A *kártalanításra jogosult családtagok* köréből a óvkorlat kizárja a sérült törvénytelen feleséget (II. 2226/

1929., XVIII. 1096/1930.) és a sérült mostoha szülőit (I. 460/1929.): A sérült szülőinek kártalanítási igényét nem alapozza meg az, hogy a sérült eltartotta őket, ha azt nem az arra reászorultságuk tette szükségessé (I. 2224/1929.).

A *betegségi segélyezés* szolgáltatásaként orthopaed cipő mint *gyógyászati segédeszköz* csak a beteg lábra igényelhető (III. 517/1929.). Ha az Intézet a segélyezést egy időre — bár utólag alaptalannak bizonyult — megtagadta, utóbb azonban a segélyezés hátralevő idejére más későbbi időközre a segélyezést folytatólag megadta, a biztosított a közbeeső időre megtagadott segély utólagos megítélését nem igényelheti (I. 2793/1929.). A keresőképtelenség akkor is fentforog, ha a biztosított a rendszeres foglalkozásától különböző más foglalkozást betegsége dacára is folytatna (II. 1628/1929.). A segélyezési igény nem azonos, de egybekapcsolódó több betegségben is kimeríthető (III. 912/1930.). A betegség és keresőképtelenség tudatában munkaalépés tagsági jogokat nem eredményez (I. 2236/1930.). Az 1927: 21. t.-c. 37. §. 2. bekezdésével kapcsolatban a K. T. 56. §-a érvényes jogszabály s az itt említett vétlen baleset alatt a betegség is értendő (XVII. 2717/1930.). Az I. 310/1927., II. 2492/1929. és XVII. 2472/1930. sz. ítéletek az 1927: 31. t.-c. 45. §-át úgy értelmezik, hogy amennyiben az egyideig már segélyezett s azután keresőképesé vált, de továbbra is beteg és gyógykezelésre szoruló biztosított 4 hét elteltével eközbeni újabb tagság szerzése nélkül válik ismét keresőképtelenné, folytatólagos segélyigénye így is fennáll.

A méhen kívüli terhesség és a gyermekágyi láz miatti *kórházi ápolás* költségei nem a pénztárt, hanem az államkincstárt terhelik (XIX. 1531/1930., XVIII. 83/1931.).

A *sürgős szükség* fennforgása hiányában is a magánorvoslás összes költsége az Intézetet terheli akkor, ha a természetbeni fogkezelést és fogpótlást az Intézet csak a biztosított érdekeinek veszélyeztetésével (állásvesztés) adhatott volna (I. 2606/1929.). Az Intézet költségére kórházban ápolat által a kórháznak közvetlenül és külön fizetett röntgen és laboratóriumi díjakat az Intézet megtéríteni nem tartozik (II. 1068/1929.). Azonban a klinikai ambulans kezelésnél szokásosan „önkéntes adomány” címén laboratóriumi költségekre szedett díjakat az Intézet a biztosítottnak megtéríteni tartozik, ha a biztosított a klinikai ambulanciát sürgős szükségből vette igénybe (I. 339/1931.). Ha az Intézet a természetbeni gyógykezelést jogtalanul tagadja meg, a magánorvos igénybevételével felmerült szükséges költségeikért akkor is teljes összegükben felelős, ha a magánorvoslás nem is volt sürgős (I. 531/1930., XIX. 1498/1930.).

Temetkezési segély az 1927: XXI. t.-c. 44. §-a alapján akkor is igényelhető, ha egyéb segélyezés egyáltalában nem, vagy nem is egy teljes éven át vétetett igénybe, de a halál a segélyezés kimerítésétől vagy akkortól, amikor a segélyigény kimerített volt, 2 éven belől ugyanazon betegség miatt következett be (II. 1378/1929., XVII. 16/1931.).

A *szülési segélyezés* tekintetében az 1927: XXI. t.-c. 40. §. 2. bekezdése az 1 éven belőli 6 havi tagságot akkor is megköveteli, ha az orvos a szülés várható ideje tekintetében tévedett s a terhes nőt a szükségesnél korábban kiállította a munkából (I. 1030/1930., XVI. 5191/1932.), de az 1 év ilyenkor is a szülés tévesen várt időpontjától és nem tényleges bekövetkezésétől visszafelé számítandó (II. 1729/1929., III. 52/1931.). — A biztosított nő — ha maga 6 havi előző tagsággal nem is bír — biztosított férje jogán — ha utóbbi rendelkezik 6 havi tagsággal — legalább is a családtagokat megillető szülési segélyre jogosult (III. 971/1930.). A szülési segélyezésnek nemcsak az 1 éven belőli 6 havi tagság, de az aktív vagy passzív jogosultság is előfeltétele (XVII. 3297/1931.). A szoptatási segély a gyermeknek kényszerűségéből dajkaságba adása esetében is jár (I. 621/1930.).

A biztosított háztartását feleség hiányában vezető nővér és anyja a *családtagokat* megillető betegsegélyezésre feltétlenül jogosultak (III. 89/1929., II. 1419/1929., XVI. 125/1931.). A biztosított háztartását vezető s a biztosítottal ágyasságban élő nő akkor is családtag, ha akár a biztosítottnak, akár a nőnek tőle különélő törvényes házastársa van is (I. 1133/1929., II. 29/1930., XVII. 1585/1930.). A több biztosított által közösen eltartott szülő is jogosult a családtagokat megillető segélyezésre (III. 2067/1929., II. 1675/1930.), a féltáppénz azonban az ily családtagot csak akkor illeti meg, ha főeltartója került kórházba (III. 1479/1929.). A családtagi jogosultság tekintetében a tartásnak s nem a biztosítottal egy háztartásban élésnek van jogalkotó fontossága (XVII. 4143/1931., III. 333/1930., I. 506/1928.). A biztosított részéről a tartás ténye akkor is fennáll, ha az nem kizárólagos, de túlnyomó (XVII. 1992/1930.). Az 1927: XXI. t.-c. 32. §-ában a 60. életévét el nem ért szülő testi vagy szellemi fogyatékosága alatt nem valamely testrészt vagy szervet betegségre, hanem azok valamelyikének állandó hiányára vagy használhatatlanságára utal (I. 1476/1928., I. 1978/1929.).

A *munkaadónak a bejelentések körüli mulasztása* esetén beálló *megtérítési kötelezettsége* tárgyában a III. 1468/1929. sz. ítélet kimondotta, hogy ha a bejelentés a megbetegedés napján teljesítették, a vélelem amellet szól,

hogy a bejelentés a megbetegedés után érkezett — ha csak a megbetegedésnek nem baleset az okozója (XVII. 1765/1930., XIX. 3015/1930.). Ha a belépés bejelentése elmaradt, de a kilépés a megbetegedés előtt bejelentetett, a munkaadó megtérítéssel nem tartozik (II. 1184/1929.). Ha a segély a biztosítottat a bejelentést elmulasztott munkaadónál szerzett aktív tagsága alapján illetve meg, utóbbi nem védekezhet azzal, hogy a segély passzív jogon is megadható lett volna (II. 1126/1929.). Ha viszont a segély csak passzív jogon járt és az ehhez szükséges tagsági idő egy része be nem jelentetett, az ezt elmulasztó munkaadó felelős az egész segélyezésért (I. 2509/1931.). A segélyezés iránti perben a biztosítási kötelezettség és a segély jogosultsága tekintetében megállapított tényállás a munkaadó elleni megtérítési perben nem res judicata (I. 2407/1929., XVII. 3536/1930., XVII. 72/1931.). Ha a bejelentésben nagyobb keresmény volt feltüntetve, mint a megbetegedéskor kiállított munkaadói igazolványban, az Intézet az ellentmondás tisztázása nélkül a bejelentés szerint járónál nagyobb összegű táppénzt csak saját veszélyére-folyósíthatja (III. 1739/1929., XX. 2483/1930.). A bejelentés körüli mulasztás — ha az elháríthatlan és véletlen körülmény idézte elő — igazolható (II. 1768/1928., II. 998/1929., II. 2257/1929.). Társas cég kilépett tagja a társaságnak a kilépés utáni bejelentés körüli mulasztásaiért nem felelős a pénztárral szemben (I. 1168/1930.). A munkaadó a segélyek megtérítésével nem tartozik, ha a bejelentést a valóságnak megfelelő adatok feltüntetésével s idejében teljesítette, utóbb azonban kiderül, hogy a bejelentett alkalmazott nem esett biztosítási kötelezettség alá (XVIII. 1974/1931.). A bejelentés póstára adásának ideje csak a póstai lebélyegzéssel vagy feladóvevénnyel igazolható (II. 1025/1929., III. 602/1930.), tanúval (magával a felvevő postaközeggel) csak kivételesen (XVIII. 1755/1931.). A nem illetékes pénztárnál teljesített bejelentés hatálytalan (XVIII. 2819/1930.).

A munkaadót baleset esetén terhelő megtérítés tekintetében több határozat (I. 28/1929., II. 67/1930., III. 666/1930.), nemcsak azt kívánja meg, hogy már a keresetben perelőfeltételként igazoltassék, hogy a munkaadó vagy megbizottja a baleset körüli szándékossága vagy gondatlansága miatt elítéltetett, hanem az is, hogy e gondatlanság az 1927. XXI. t.-c. 90. §. szerinti minősített súlyú volt. Ezért a Pp. 180. §. 2. pontja szerinti perelőfeltétel hiányát képezi az, ha a munkaadó vagy megbizottja elleni büntető eljárás büntetőjogi felelősség hiányában megszüntetett (II. 2191/1929.), ha a büntető ítéletben csak egyszerű és nem minősített gondatlanság állapított meg (I. 1261/

1929.), ha a büntethetőség elévülését a sérült idézte elő hanyagságával vagy azzal, hogy továbbra is a munkaadó alkalmazásában maradván, a büntető eljárás megindítása iránt lépéseket nem tett (II. 1259/1929.). Nem pergátló körülmény azonban a büntető ítélet hiánya, ha a büntethetés elévülése azért állott be, mert a tettes munkaadó a sérültet a feljelentéstől fenyegetésekkel s ígéretekkel visszatartotta (II. 524/1931.). A büntetőbírósnak jogerős ítéleti ténymegállapítása a munkásbiztosítási bíróságra kötelező (I. 1224/1929., II. 2191/1929.). Az 1927:XXI. t.-c. hatálybalépése óta a vasutüzem mint munkaadó alkalmazottjának a hiv. t.-c. keretein túli kártalanításával nem az 1874: XVIII. t.-c. alapján, hanem csak az 1927:XXI. t.-c. 90. §-ának előfeltételei megléte esetében tartozik (II. 1277/1930.). A háztartási munkaadókra az 1927:XXI. t.-c. 90. §-a csak abban az esetben nyer alkalmazást, ha az illető háztartásra hatóságilag előírt valamely óvőrendszabály mellőzése (vagy szándékos cselekmény) okozta a balesetet (II. 896/1929.).

A *peres eljárásra* vonatkozó határozatok közül kiemelendők a III. 94/1931., II. 116/1931. és a II. 524/1931. számúak, melyek szerint az 1927:XXI. t.-c. 90. §-ára alapított kereset nem utasítható vissza, hanem előbb hiánypótlásra adandó ki akkor, ha a keresetből nem tűnik ki, hogy a büntető bíróság megállapította-e a munkaadónak vagy megbizottjának a baleset körüli szándékosságát vagy minősített gondatlanságát, vagy ha a keresetből nyilvánvaló ugyan, hogy a munkaadó vagy megbizottja büntethetősége már elévült, de kétséges az, hogy az elévülést a tettes vagy a sérült személyében rejtett ok idézte-e elő. A pénztári határozat elleni fellebbezés beadása napjául nem annak a bírósághoz vagy a pénztárhoz érkezése, hanem póstára adása irányadó (XVII. 9887/1932.) Az előzetes végrehajthatósággal megítélt járadék fizetése letétbehelyezéssel el nem halasztható (II. 1758/1931.) A pénztár előtti eljárásban — ha a félnek ügyvédje van — a kézbesítések az utóbbi kezéhez teljesítendők (II. 2249/1931.). Ha a per érdemében a fellebbezés ki van zárva, akkor egyedül a perköltség kérdésében a felebbezés csak akkor megengedett, ha a megítélt perköltség meghaladja a 200 pengőt (XVI. 8794/1932.). A fellebbezés megengedettsége társadalombiztosítási bíróság elé tartozó perben egyedül a fellebbezési értékhatártól függ s ily tekintetben az 1930:34. t.-c. 24. §. 2. bekezdése nem irányadó.